

Albert Camus
Az idegen

EURÓPA
KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST, 2016

MÁSODIK RÉSZ

I.

Őrizetbe vételem után többször is kihallgattak. De csak a személyes adataimat vették jegyzőkönyvbe, így az egész nem tartott sokáig. Az első kihallgatáson, ez még a rendőrörsön történt, olyan érzésem volt, mintha az ügyet senki se vette volna komolyan. De a vizsgálóbíró, egy hétre rá, már sokkal nagyobb érdeklődéssel kezdett méregetni. Viszont az elején ő is csak arra volt kíváncsi, mi a nevem, hol lakom, mi a foglalkozásom, mikor születtem, és hol. Azt is tudni akarta, van-e már ügyvédem. Mondtam, hogy nincs, és megkérdeztem, feltétlenül szükséges-e, hogy legyen. „Ezt meg hogy érti?” – kérdezte. Amire azt válaszoltam, hogy szerintem az én ügyem nem valami bonyolult. Mire ő, mosolyogva: „Gondolja maga. De a törvény az törvény. Ha nincs saját ügyvédje, majd ki-

rendelünk egyet hivatalból.” Arra gondoltam, végül is nekem sokkal egyszerűbb, ha ezekkel az apróságokkal az igazságszolgáltatás foglalkozik. Ezt meg is mondtam neki. Igazat adott nekem, és azzal zárta a beszélgetést, hogy, ugye, milyen szerencse, hogy a törvény mindenre gondol.

Kezdetben ezt a vizsgálóbírókat nem is vettem komolyan. Befüggönyözött helyiségben fogadott, íróasztalán csak egyetlen lámpa égett, és ez is azt a karosszéket világította meg, amibe leültetett, ő maga mindvégig sötétben maradt. Korábban több könyvben is olvastam valami hasonlót, így az egész játéknak tűnt fel a szememben. De miután elbeszélgettünk, alaposabban megnéztem magamnak, és egy finom vonású, magas férfit láttam: mélyen ülő, kék szem, hosszú, őszes bajusz, és sűrű, majdhogynem hófehér haj. Józannak és megfontoltnak látszott, és ha a száját időnként eltorzító ideges rángást nem számítom, mindent összevéve egész rokonszenves volt. Kifelé menet majdnem kezét is nyújtottam neki, de szerencsére idejében eszembe jutott, hogy mégiscsak embert öltem.

Másnap a börtönben felkeresett egy ügyvéd. Alacsony, köpcös, viszonylag fiatal férfi volt, gondosan brillantinozott hajjal. Nagy volt a hőség (én magam is ingujjban voltam), az ügyvéd mégis sötét öltönyt viselt keménygallérral meg

egy nevetséges, fekete-fehér csíkos nyakkendővel. A hóna alatt szorongatott aktatászkáját letette a priccsre, bemutatkozott, és közölte, hogy alaposan áttanulmányozta az iratokat. Az ügy nem egyszerű, de ha bízom benne, egy percig sem kételkedik a per pozitív kimenetében. Megköszöntem a fáradozását, mire azt mondta: „Akkor kezdjünk is hozzá.”

Leült a priccsre, úgy magyarázta, hogy a nyomozó hatóság időközben tájékozódott a magánéletem felől. Azt is megtudták, hogy anyám nemrég halt meg egy öregotthonban. A nyomozók még Marengóba is elmentek. Azzal az információval jöttek vissza, hogy a mama temetésekor „a lehető legnagyobb közönyt tanúsítottam”. „Remélem, érti – tette hozzá –, milyen kínos nekem erre rákérdezni. De rettenetesen fontos. Ez lesz a vád egyik döntő érve, legalábbis akkor, ha nem tudjuk kivédeni. Ehhez viszont szüksége van a segítségemre.” Meg is kérdezte, éreztem-e lelki fájdalmat azon a napon. Meghökkenett a kérdés, annál is inkább, mert ha nekem kellett volna feltennem, nagyon kínosan éreztem volna magam. Azért válaszolni válaszoltam, mégpedig azt, hogy elszoktam én már az önvizsgálattól, és hogy erről nem nagyon tudok mit mondani. Nyilván szerettem a mamát, na, bumm, és akkor mi van? Így vagy

úgy, legalább egyszer minden normális ember kívánta már a szerettei halálát. Az ügyvéd ekkor a szavamba vágott, nagyon feldúltnak látszott. Megígértette velem, semmi ilyesmit nem mondok a tárgyaláson, a vizsgálóbíró előtt meg pláne. Azt azért muszáj volt neki elmagyaráznom, én már csak úgy vagyok összerakva, hogy a fizikai szükségleteim gyakran zavaróan hatnak arra, ahogy érzek. A temetés napján például nagyon fáradt voltam, meg álmos is. Így aztán képtelen voltam felfogni, mi történik. Annyit azonban teljes bizonyossággal állíthatok, hogy ha lett volna választásom, inkább azt választom, hogy a mama ne haljon meg. De az ügyvédnek ez se tetszett. „Ennél azért valamivel több kéne” – mondta.

Egy darabig gondolkodott. Megkérdezte, fogalmazhatna-e úgy, hogy azon a napon elfojtottam a természetes érzéseimet. Ezt válaszoltam: „Nem fogalmazhat így, mert ez nem igaz.” Erre nagyon furcsán nézett rám, mintha a mondtak valami mély ellenszenvet váltottak volna ki belőle. Majd azt mondta, alig leplezett rosszindulattal a hangjában, hogy mindenképp be fogják idézni tanúnak az öregotthon igazgatóját meg a személyzetet, és „egyáltalán nincs kizárva, hogy akkor alaposan benne leszek a pácban”. Ekkor megjegyeztem, hogy ennek semmi

köze az ügyemhez, amire azt válaszolta, hogy látni valóan még sohase volt dolgom az igazgatószolgálatával.

Azzal bosszús képet vágva faképnél hagyott. Szívesen visszatartottam volna, ha másért nem, hogy elmondjam, nekem nagyon is fontos az ő rokonszenve, nem a jobb védelem reményében, hanem csak úgy, egyszerűen. Azt is muszáj volt észrevennem, hogy kínos helyzetbe hoztam. Ugyanis teljesen félreértett, ezért is haragudhatott rám egy kicsit. Olyan jó lett volna tudomására hozni, hogy olyan vagyok, mint bárki más, hogy pontosan olyan, mint bárki más. De ennek nem láttam túl sok értelmét, így végül lemondtam róla, már csak lustaságból is.

Nem sokkal ezután újra a vizsgálóbíróhoz vittek. Délután két óra volt, a vakító világosság az egész helyiséget betöltötte, a napfény erejét az összehúzott vászonnfüggöny se tudta enyhíteni. Rekkenő hőség volt. Leültetett, majd szerzetásként bejelentette, hogy az ügyvédem „egyéb elfoglaltság miatt”, sajnos, nem tudott eljönni. Így nem kötelező válaszolnom a kérdésekre, a válasszal várhatok, amíg az ügyvédem is itt tud lenni. Amire azt mondtam, tudok én ügyvéd nélkül is válaszolni. Megnyomott egy gombot az asztalon. Fiatal írnok lépett be, és ült le közvetlenül a hátam mögé.

Mindketten kényelmesen elhelyezkedtünk a karosszékekben. A kihallgatás megkezdődött. Azal kezdte, hogy az ismerőseim hallgatag és zárkózott embernek jellemeznek, és tudni szeretné, mi erről a véleményem. Ezt válaszoltam: „Hát az, hogy általában nincs sok mondani-valóm. Így inkább hallgatok.” Mint először, a vizsgálóbíró most is elmosolyodott, elismerve, hogy ez eléggé nyomós érv, majd hozzátette: „Nem mintha ez valamit is számítana.” Szótlanul nézett, majd hirtelen kihúzza magát odavágta: „Engem csakis az érdekel, hogy magavalójában milyen ember.” Nem nagyon értettem, mit akar ezzel mondani, ezért nem válaszoltam. „Van egy-két dolog – fűzte hozzá –, amit nem értek a tettében. De biztos vagyok benne, hogy a maga segítségével mindent megfogok érteni.” Erre azt válaszoltam, hogy az egészben nincs semmi bonyolult. Felszólított, meséljem el pontosan, mi történt aznap. Újra elmeséltem, amit egyszer már elmondtam: Raymond-t, a strandot, a fürdést, az arabokkal való konfliktust, aztán megint a strandot, a kis forrást, a napsütést meg az öt revolverlövést. „Rendben”, mondta minden egyes mondat után. Amikor a földön heverő testhez értem, ezt mondta, nagyokat bólogatva: „Jól van.” Belefáradtam ennek az egyszer már elmesélt törté-

netnek az ismétlésébe, úgy éreztem, ennyit még soha életemben nem beszéltem.

Egy darabig hallgatott, aztán felállt, azt mondta, ő jót akar nekem, mert érdekes ember vagyok, és segíteni fog rajtam, ha Isten is úgy akarja. De előzőleg szeretne még feltenni néhány kérdést. Minden átmenet nélkül megkérdezte, szerettem-e a mamát. Ezt mondtam: „Persze hogy szerettem, mindenki szereti az anyját”, mire az írnok, aki addig egyfolytában verte az írógépet, valószínűleg melléütött, és ettől megzavarodva az egész mondatot újrakezdte. Ekkor a bíró, minden látszólagos logikát felrúgva, azt kérdezte, hogy közvetlenül egymás után lőttem-e ki mind az öt golyót. Némi gondolkodás után azt válaszoltam, hogy először csak egyet lőttem, aztán pár másodperc után még négyet. „De hát miért várt az első és a többi négy között?” – kérdezte. Megint láttam magam előtt a vörösén izzó homokot, és éreztem, hogy a nap szinte perzseli a homlokomat. De most nem válaszoltam. A kérdés utáni csendben úgy láttam, mintha a bíró egyre nyugtalanabb volna. Leült, beletúrt a hajába, rákönyökölt az íróasztalra, majd előrehajolva furcsa ábrázattal ezt kérdezte: „De hát miért lőtt egy földön heverő testre, miért?” Erre se tudtam válaszolni. A bíró, homlokát kezébe fogva, megismételte

a kérdést, de már egy kicsit más hangon: „Miért? Miért? Ezt muszáj megmagyaráznia.” Még mindig hallgattam.

Akkor hirtelen felállt, határozott léptekkel elindult az iroda túlsó végébe, és kihúzta az iratszekrény egyik fiókját. Ezüstfeszületet vett elő, és visszafelé jövet kinyújtott karral felém tartotta, miközben teljesen elváltozott, szinte remegő hangon ezt kiáltotta: „Tudja maga, hogy ez mi?” Ezt mondtam: „Hogyne tudnám.” Ekkor szenvedélyesen hadarva azt mondta, hogy ő hívő ember, és mély meggyőződése, hogy nincs olyan bűnös, akinek Isten meg ne bocsájtana, de ehhez az kell, hogy a vétkező, bünbánatot gyakorolva, mint a gyermek, ki tudja tární lelkét, és kész legyen mindent befogadni. A bíró egész testével az íróasztalra nehezedve hadonászott előttem a feszülettel. Az igazat megvallva nem nagyon tudtam követni a gondolatmenetet, legelőször is azért nem, mert nagyon melegem volt, és a helyiség tele volt kövér legyekkel, amik mind az én arcomra szálltak, meg aztán azért sem, mert a bíró egy kicsit megijesztett a viselkedésével. Aztán rájöttem, van ebben a helyzetben valami nevetséges, utóvégre én volnék a bűnöző, nem pedig ő. Ennek ellenére csak nem akarta abbahagyni. Ha jól értettem, a vallomásommal az volt az egyetlen problé-

mája, hogy az első lövés után vártam egy kicsit. A többivel semmi baja nem volt, de ez sehogy se fért a fejébe.

Már a nyelvemen volt, hogy felesleges akadémizkodnia: nincs akkora jelentősége ennek a dolognak. De a szavamba vágva tett egy utolsó kísérletet, és fölém magasodva megkérdezte, hiszek-e Istenben. Nem hiszek, mondtam. Felindultan ült vissza a helyére. Azt mondta, hogy ez lehetetlen, hogy minden ember hisz Istenben, még azok is, akik elfordultak tőle. Neki ez mély meggyőződése, és ha ebben valaha is megrendülne a hite, az egész élete értelmetlenné válna. „Csak nem azt akarja – kiáltott fel –, hogy értelmetlen legyen az életem?” Én viszont úgy gondoltam, hogy mindez nem tartozik rám, és ezt meg is mondtam neki. De az asztal felett megint az orrom elé tartotta a feszületet, és magából kikelve ordította: „Én keresztény vagyok. És én igenis esedezem Jézushoz, hogy oldozzon fel a bűneid alól. Hogyan lehetsz képes nem hinni abban, hogy érted is szenvedett?” Feltűnt, hogy tegez, de ekkorra már elegendem volt az egészből. A hőség egyre kibírhatatlanabb lett. Amikor szeretnék megszabadulni valakitől, akire csak fél füllel figyelek, mindig úgy csinállok, mintha igazat adnék neki. A bíró, legnagyobb meglepetésemre, diadalittasan ezt mondta: „Lá-

to, látod. Ugye, mégiscsak hiszel, ugye, mégis csak rábírod magad az ő ítéletére?” Erre természetesen megint nemet mondtam. A bíró megtörten ült vissza a karosszékébe.

Kimerültnek látszott. Egy darabig hallgatótt, miközben az írógép, amely egész idő alatt folyamatosan követte a párbeszédet, még katótt egy darabig, míg az utolsó mondatokat le nem jegyezte. Majd a bíró figyelmesen rám nézett, tekintetében egy kis szomorúsággal. Ezt mormolta: „Soha életemben nem találkoztam ilyen megátalkodott lélekkel. Eddig nem ült előttem olyan bűnöző, aki sírva ne fakadt volna a Keresztrefeszített fájdalma láttán.” Már-már azt válaszoltam, hogy persze, hiszen bűnözők. De eszembe jutott, hogy én se vagyok sokkal különb náluk. Pedig ezt a gondolatot egyáltalán nem volt könnyű elfogadnom. Ekkor a bíró felállt, mintha ezzel akarná jelezni, hogy a kihallgatás befejeződött. Még csak annyit akart tudni, ugyanazzal az elcsigázott ábrázattal, hogy megbántam-e a tettemet. Némi töprengés után azt válaszoltam, nem is annyira igazi megbánás van bennem, mint inkább kínosan érzem magam. Úgy láttam, mintha nem értené, amit mondok. Aznap ennél tovább nem jutottunk.

A későbbiekben még többször találkoztam a vizsgálóbíróval. Ezeken a kihallgatásokon a

védőügyvédem mindig jelen volt. De már csak arról volt szó, hogy néhány helyen kiegészítsem a korábbi vallomásomban mondottakat. Vagy arról, hogy a bíró az ügyvédemmel egyeztette a vádpontokat. Igazság szerint ezeken a megbeszéléseken már ügyet se vetettek rám. Akárhogy is, lassanként egészen megváltozott a kihallgatások hangja. Olyan látszata lett a dolognak, mintha a bírót már nem is érdekelném annyira, mint korábban, mintha a részéről már lezártnak tekintette volna az ügyemet. Már egyetlenegyszer sem beszélt Istenről, és soha többet nem volt olyan felajzott, mint amilyennek az első kihallgatás napján láttam. Elég az hozzá, hogy a beszélgetéseink egyre kedélyesebbek lettek. Feltett egy-két kérdést, beszélgetett egy kicsit az ügyvédemmel, és már vége is volt a kihallgatásnak. Az ügyem ment a maga útján, ahogy maga a bíró is mondta. Egyszer-kétszer, amikor a beszélgetés általánosabb témára terelődött, még engem is belevontak. Lassan felélegeztem. Ezeken a kihallgatásokon mindenki kedves volt velem. Minden olyan természetesen zajlott, olyan szabályozottan és visszafogottan, hogy lassanként az a neveléses képzetem támadt, mintha én magam is beletartoznék ebbe az ő „nagy családjukba”. Az alatt a tizenegy hónap alatt, amíg az ügy kivizsgálása tartott, nem

kis csodálkozásomra, semmi sem töltött el akkora örömmel, mint azok a ritka pillanatok, amikor a bíró az irodája ajtajánál vállon veregetve kedélyesen ezt mondta: „Akkor mára végeztünk is, Antikrisztus úr.” Azzal átadott az öröknek.